

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۲/۱۱/۲۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

بررسی رابطه تفکر فلسفی با خلاقیت در بین دانش آموزان مدارس دوره دوم

متوسطه شهر شیراز

- احمد آینه دار^۱، سمیه حسن پور^۲، دوست صدقی^۳، رضا عزیزی^۴، سید علی موسوی^۵
- ۱- کارشناسی علوم تربیتی گرایش آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان واحد شهید مطهری شیراز
- ۲- کارشناسی ارشد علوم تربیتی گرایش مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد فیروزآباد
- ۳- کارشناسی الهیات دانشگاه فرهنگیان پردیس علامه طباطبایی اردبیل
- ۴- کارشناسی علوم تربیتی گرایش آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان واحد شهید مطهری شیراز
- ۵- کارشناسی علوم تربیتی گرایش آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان واحد شهید مطهری شیراز

چکیده

پژوهش حاضر که با هدف بررسی رابطه تفکر فلسفی با خلاقیت در دانش آموزان انجام شد، از جمله پژوهش‌های توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانش آموزان دوره‌ی متوسطه‌ی دوم شهر شیراز در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ به تعداد ۴۴۷۰ نفر (۲۲۱۹ دختر و ۲۲۵۱ پسر) بود که از بین آنها و با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی - خوشه‌ای چند مرحله‌ای، تعداد ۳۵۰ نفر دانش آموز پسر به عنوان اعضای نمونه‌ی آماری انتخاب شدند. به منظور جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه‌های تفکر فلسفی سلطانی (۱۳۸۵)، پرسشنامه‌ی خلاقیت ژائو (۲۰۱۲) استفاده شد. روایی و پایایی ابزارها با استفاده از تحلیل گویه و ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد. داده‌های به دست آمده با استفاده از شاخص‌های آمار توصیفی (فراوانی، میانگین و انحراف استاندارد)، آزمون تی تک نمونه‌ای، ضریب همبستگی پیرسون و معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزار آماری *SPSS* نسخه ۲۲ مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج پژوهش نشان داد که میزان تفکر فلسفی آنها، پایین‌تر از حد متوسط می‌باشد. بین خلاقیت و تفکر فلسفی دانش آموزان رابطه‌ی معنادار آماری وجود دارد.

کلید واژه‌ها: تفکر فلسفی، خلاقیت، دانش آموزان، شیراز

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مقدمه

آرزوی دیرینه هر جامعه‌ای پیشرفت و تعالی افراد آن جامعه و داشتن شهروندانی فرهیخته و اندیشمند است و بدیهی است که هر پیشرفتی در زمینه‌های مختلف از جمله فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی مستلزم داشتن افرادی متفکر و خلاق است که بتوانند تصمیمات درست را اتخاذ نمایند و برنامه‌ریزی صحیحی داشته باشند که این منوط به وجود نظام‌های آموزش و پرورش فعال و پویاست. پس به جرأت می‌توان گفت که هر پیشرفتی از نظام کارآمد و صحیح آموزش و پرورش جوامع نشأت می‌گیرد (مشهدگره، ۱۴۰۰).

در این راستا، رسالت مدرسه و آموزش و پرورش، آموزش فکر کردن است؛ زیرا اگر فراگیران در زمان اشتغال به تحصیل در مدرسه یا دانشگاه، فکر کردن را نیاموزند، چگونه می‌توانند به یادگیری ادامه دهند. از مسائل مهم و قابل بحث در باب تفکر، روش‌های تفکر است. روش‌های تفکر، زیربنای نظریه‌ها، قضاوت‌ها، داوری‌ها، شناخت‌ها و جهان‌بینی‌ها است. طرز تفکر انسان، در بکار بستن اصول و قوانین زندگی او را یاری می‌نماید. یکی از روش‌های تفکر، تفکر فلسفی است. آنچه مسلم است، تعیین اهداف و به دنبال آن تعیین روش‌های اجرایی و ارزشیابی نتایج، بدون داشتن تفکرات و پایه‌های فلسفی، کاری سطحی و کم دوام خواهد بود. مکاتب فکری و فلسفی مختلف نحوه شکل‌گیری و وظایفی که مراکز آموزشی باید بر عهده گیرند را به صورت‌های مختلف بیان کرده‌اند (ایسکیشیراز و ابالی اوزتورک^۱، ۲۰۲۲).

به اعتقاد هوریکوشی و کونو^۲ (۲۰۲۰)، بهتر است برنامه‌های درسی قدرت و توانایی استدلال و تفکر را در دانش‌آموزان تقویت نموده، به جای انباشتن حقایق و عقایدی که پیشینیان بیان نموده‌اند، تقویت تفکر فلسفی را در آنان مورد توجه قرار داده و بر توانایی دستیابی به دانایی و آگاهی تأکید نمایند. تفکر فلسفی برای دانش‌آموزان برای این به میدان آمده است که روحیه‌ی پرسشگر را ابتدا زنده نگهدارد و سپس به آن جهت دهد و آن را بپروراند. در واقع، تفکر فلسفی برای دانش‌آموزان، فرایند فلسفی مشابه پرسش‌های سقراطی است که افراد را تشویق می‌کند پرسش‌های مدنظر خود را طرح کنند و در فضایی پرسش‌گرانه، توانایی خود را درباره موضوع به چالش کشیده شده، عمیق‌تر کنند (شاهسوند مارکده و حدودی، ۱۴۰۰). بنابراین، عوامل مؤثر و مرتبط با تفکر فلسفی دانش‌آموزان باید شناسایی شوند. در این بین، خلاقیت و مهارت‌های تفکر خلاق، عامل اساسی موفقیت در یادگیری به شمار می‌رود. این مهارت‌های کلیدی باید در همه‌ی موضوع‌های درسی رواج پیدا کنند. رواج دادن خلاقیت و تفکر خلاق روشی قدرتمند برای درگیر کردن دانش‌آموزان به امر یادگیری است (پولگار^۳، ۲۰۲۱).

بر این اساس، امروزه محققان بر این باورند که شناخت پدیده‌ی خلاقیت نه تنها از نظر آموزشی اهمیت زیادی دارد بلکه یکی از اساسی‌ترین موضوعات آموزشی دنیای معاصر است. بنابراین نه تنها استفاده از خلاقیت در آموزش امری ضروری است بلکه به

^۱ - Işıklar & Abalı Öztürk

^۲ - Horikoshi & Kono

^۳ - Pulgar

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

کارگیری ای جدید محققان در سامانه های آموزشی و مراکز و مؤسسات تولیدی و خدماتی که سطح عملکرد خلاق افراد را بالا می برد هم از اهمیت بسیاری برخوردار است (سرگزی، ۱۴۰۰). بنابراین، اهمیت شناسایی عوامل مرتبط با تفکر فلسفی دانش آموزان برای نظام آموزشی، باعث شد تا این پژوهش با هدف بررسی رابطه تفکر فلسفی با نقش واسطه ای خلاقیت در بین دانش آموزان انجام شود. از آنجا که یادگیری از عوامل مهم در کیفیت عملکرد دانش آموزان به حساب می آید و این موضوع می تواند نقش اساسی در تفکر فلسفی و خلاقیت دانش آموزان داشته باشد، مسأله ای مهم این است که آیا چنین متغیرهایی می توانند در به وجود آوردن تفکر فلسفی دانش آموزان مفید باشند. بر این اساس، این پژوهش درصدد پاسخگویی به این سؤال است که چه رابطه ای معنادار آماری بین تفکر فلسفی با خلاقیت دانش آموزان وجود دارد؟

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی بود.

جامعه، نمونه، و روش نمونه گیری

در پژوهش حاضر جامعه آماری عبارت از تمامی دانش آموزان دوره ی متوسطه ی دوم شهر شیراز در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ به تعداد ۴۴۷۰ نفر (۲۲۱۹ دختر و ۲۲۵۱ پسر) بود که از بین آنها و با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی - خوشه ای چند مرحله ای، تعداد ۳۵۰ نفر دانش آموز به عنوان اعضای نمونه ی آماری انتخاب شدند. بدین منظور از بین مدارس پسرانه شهر شیراز ۳ مدرسه و از هر مدرسه ۳ کلاس (جمعاً: ۱۸ کلاس) به طور تصادفی انتخاب و در نهایت، تعداد ۳۵۰ نفر، به عنوان نمونه ی آماری پرسشنامه ها را به طور کامل تکمیل نمودند. لازم به ذکر است که به جهت رعایت اصول اخلاقی، پیش از شروع تکمیل پرسشنامه ها از شرکت کنندگان در پژوهش به صورت کتبی رضایت نامه دریافت شد.

ابزارها

الف) پرسشنامه ی تفکر فلسفی

این پرسشنامه توسط سلطانی در سال ۱۳۸۵ طراحی و اجرا شده است. پرسشنامه دارای ۳۲ ماده است و بر اساس طیف پنج درجه ای لیکرت (کاملاً موافق ۵ نمره، موافق ۴ نمره، بی نظر ۳ نمره، مخالف ۲ نمره و کاملاً مخالف یک نمره) نمره گذاری می شود. این پرسشنامه دارای سه بعد ۱-جامعیت، ۲-تعمق و ۳-انعطاف پذیری می باشد که برای هر کدام از این ابعاد سؤالاتی به صورت بسته پاسخ در نظر گرفته شده است (مشهدگره، ۱۴۰۰). شیوه نمره گذاری سؤالات پرسشنامه (جامعیت): ۱، ۲، ۳، ۵، ۶، ۷، ۸، ۱۳، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

است. ضریب آلفای کرونباخ به دست آمده برای این پرسشنامه توسط مرتضایی مقدم (۱۳۸۹) ۰/۷۳ بوده است. همچنین، زکی (۱۳۸۷) برای سنجش پایایی این پرسشنامه از آزمون-آزمون مجدد استفاده کرده که ضریب همبستگی ۰/۶۸ بدست آمده است (به نقل از مشهدگره، ۱۴۰۰). روایی و پایایی این پرسشنامه به طور مجدد در این پژوهش، به ترتیب با استفاده از تحلیل گویه و ضریب آلفای کرونباخ، جامعیت، ۰/۷۲ و تعمق، ۰/۷۰ و انعطاف‌پذیری، ۰/۶۹ برآورده شده است.

(ب) پرسشنامه‌ی خلاقیت

این پرسشنامه توسط ژائو در سال ۲۰۱۲ طراحی و اجرا شده است. پرسشنامه دارای ۱۳ ماده است و بر اساس طیف پنج درجه‌ای لیکرت (کاملاً مخالفم، نمره ۱؛ مخالفم، نمره ۲؛ نظری ندارم، نمره ۳؛ موافقم، نمره ۴؛ کاملاً موافقم، نمره ۵) نمره‌گذاری می‌شود. این پرسشنامه دارای سه بعد ۱- ارائه و پیشنهاد راه‌حل‌های جدید و خلاقانه، ۲ ریسک‌پذیری و ۳- ترویج روش‌ها و اندیشه‌های جدید می‌باشد (منتظریان، ۱۳۹۴). شیوه نمره‌گذاری سؤالات پرسشنامه (ارائه و پیشنهاد راه‌حل‌های جدید و خلاقانه: ۱ تا ۶)، و (ریسک‌پذیری: ۷ تا ۹) و (ترویج روش‌ها و اندیشه‌های جدید: ۱۰ تا ۱۳). برای سنجش روایی و پایایی این پرسشنامه، ابتدا پرسشنامه‌ی خلاقیت، به زبان فارسی برگردانده شد و پرسشنامه‌ی فارسی مجدداً در اختیار یک مترجم دیگر قرار داده شد و به زبان انگلیسی برگردانده شد و با متن اصلی مقایسه شد که تناقضی بین متن ترجمه شده و اصلی وجود نداشت. سپس برای تأیید روایی صوری به ۵ نفر از اساتید گروه علوم تربیتی و روانشناسی داده شد. آنها در پاسخ به این سؤالات که تا چه حد این آزمون برای سنجش خلاقیت تحصیلی مناسب است، روایی صوری و محتوایی آنرا تأیید کردند. همچنین، برای سنجش پایایی این پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. ضریب آلفای کرونباخ به دست آمده برای کل سؤالات این پرسشنامه برابر با ۰/۸۶ و برای ابعاد آن بین ۰/۸۰ تا ۰/۸۵ بدست آمد (منتظریان، ۱۳۹۴). روایی و پایایی این پرسشنامه به طور مجدد در این پژوهش، به ترتیب با استفاده از تحلیل گویه و ضریب آلفای کرونباخ، بررسی شد که نتایج (ارائه و پیشنهاد راه‌حل‌های جدید و خلاقانه: ۰/۸۳ و (ریسک‌پذیری: ۰/۸۲) و (ترویج روش‌ها و اندیشه‌های جدید: ۰/۸۴) برآورد شد.

یافته‌ها

برای بررسی رابطه تفکر فلسفی با خلاقیت در بین دانش‌آموزان مدارس دوره دوم متوسطه شهر شیراز، ابتدا به ویژگی‌های نمونه‌ی آماری می‌پردازیم که نتایج نشان می‌دهد که از ۳۵۰ نفر نمونه‌ی آماری شرکت‌کننده در پژوهش حاضر، تعداد ۱۲۵ نفر (۳۵/۷۱ درصد) در پایه‌ی دهم، تعداد ۱۴۲ نفر (۴۰/۵۷ درصد) در پایه‌ی یازدهم و تعداد ۸۳ نفر (۲۳/۷۲ درصد) نیز در پایه‌ی دوازدهم مشغول به تحصیل بوده‌اند. بنابراین اطلاعات جدول گویای آن است که بیشتر پاسخگویان در پایه‌ی یازدهم مشغول به تحصیل بودند. در ادامه به یافته‌های استنباطی می‌پردازیم، که ابتدا جهت بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون کالموگروف-اسمیرنوف استفاده گردید که نتایج حاصله در جدول زیر نشان داده شده است.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

جدول شماره ۱ نتایج آزمون کالوموگروف-اسمیرنف در خصوص وضعیت نرمال بودن توزیع داده‌ها

معناداری	مقدار کالوموگروف-اسمیرنف	تعداد	متغیر
۰/۷۰۴	۰/۶۷۵	۳۵۰	تفکر فلسفی
۰/۲۴۲	۱/۲۲۳	۳۵۰	خلاقیت

نتایج حاصله از جدول ۱ نشان می‌دهد که سطح معناداری متغیرهای پژوهش بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد. بنابراین، می‌توان گفت که توزیع داده‌ها، نرمال است.

برای پاسخگویی به سؤال اول: میزان تفکر فلسفی دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه‌ی دوم شهر شیراز چه اندازه هست؟، از آزمون آماری تی تک نمونه‌ای با استفاده از نرم‌افزار آماری *SPSS* نسخه ۲۲، استفاده شد که نتایج آن در جدول ۲ بیان شده است.

جدول ۲ وضعیت تفکر فلسفی دانش‌آموزان

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین معیار (۳)	مقدار <i>t</i>	درجه آزادی	سطح معناداری
تفکر فلسفی	۳۵۰	۲/۸۱	۱/۵۰۲	۳	۱/۰۲	۳۴۹	۰/۲۱۰

بر اساس جدول ۲ بر اساس دیدگاه دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه‌ی دوم شهر شیراز، میانگین تفکر فلسفی (۲/۸۱) پایین‌تر از میانگین معیار (۳) ارزیابی شده است، و بر اساس مقدار *t* به‌دست آمده در درجه آزادی ۳۴۹ تفاوت معناداری بین این دو میانگین به‌دست نیامد. این یافته‌ها به آن معنا است که از دیدگاه دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه‌ی دوم شهر شیراز، میزان تفکر فلسفی آنها، پایین‌تر از حد متوسط می‌باشد.

برای پاسخگویی به سؤال دوم: بین خلاقیت و تفکر فلسفی دانش‌آموزان چه رابطه‌ی معنادار آماری وجود دارد؟، از ضریب همبستگی پیرسون با استفاده از نرم‌افزار آماری *SPSS* نسخه ۲۲، استفاده شد که نتایج آن در جدول ۳ بیان شده است.

جدول ۳ نتایج ضریب همبستگی پیرسون بین خلاقیت و تفکر فلسفی دانش‌آموزان

متغیرها	تفکر فلسفی
ضریب همبستگی	۰/۴۰۵

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۰/۰۰۰۱	سطح معناداری	خلاقیت
۳۵۰	تعداد	

بر اساس جدول ۳ مشاهده می‌شود که ضریب همبستگی بین خلاقیت و تفکر فلسفی دانش‌آموزان، برابر با ۰/۴۰۵ می‌باشد که در سطح ۰/۰۰۱ همبستگی معنادار وجود دارد.

نتیجه‌گیری

همان‌گونه که ذکر شد رابطه تفکر فلسفی با خلاقیت در بین دانش‌آموزان پسر مدارس دوره دوم متوسطه شهر شیراز، هم در مطالعات پیشین چه در داخل کشور و چه در خارج از کشور در ابعاد مختلف تأیید شده، همان‌گونه که نتایج پژوهش حاضر دلالت می‌کند. یافته‌های تحقیق حاضر با تحقیقات خسروی، خسروی و شیخی (۱۴۰۱)؛ شاهسوند مارکده و حدودی (۱۴۰۰)؛ سرگزی (۱۴۰۰)؛ غلامی و لکزایی (۱۳۹۷)؛ گوندیک (۲۰۲۱) و ماسی و سانتی (۲۰۱۶) همسو می‌باشد. در خلاقیت، توانایی پرورش یا به وجود آوردن یک انگاره یا اندیشه جدید مطرح است. خلاقیت ارتباط مستقیمی با قوه تخیل یا توانایی تصویرسازی ذهنی دارد که در راستای یافتن راه‌های جدید برای انجام دادن بهتر کارها به کار گرفته می‌شود. از این منظر، اشکال کاملاً متفاوت خلاقیت، دیگر به تنهایی ماهیتی فردی ندارد و بدون تعامل با فناوری‌ها و ساختارهای علمی، اجتماعی و فرهنگی به وجود نمی‌آید (لاسینگ، ۲۰۲۰). در تبیین این یافته‌ها و با توجه به پاسخ نمونه مورد مطالعه، زمانی که در مدارس دوره‌ی متوسطه‌ی دوم با روش‌های جدید آموزشی مورد تعلیم و تربیت قرار بگیرند، درگیری و تلاش دانش‌آموزان در امر تحصیل بیشتر می‌شود. بنابراین، زمانی که در مدارس، فضایی نو همراه با دسترسی به منابع فراوان برای دانش‌آموزان فراهم کرد که در این محیط دانش‌آموزان بتوانند با توجه به علایق و نیازهای خود در آن جستجو کنند، زیرا خلاقیت، فرآیندی است که پذیرای تفکرات نو و بدیع است. برای دستیابی به چنین مقصودی، دانش‌آموزان نیازمند فضای باز با قابلیت دسترسی به اطلاعات متنوع بی‌شمار هستند تا بتوانند تفکرات و ایده‌های گذشته را به چالش بکشند و با جامعیت و تعمق بیشتر، حرفی نو و ایده‌های تازه برای ارائه کردن داشته باشند. با توجه به وجود چنین شرایطی، می‌توان نتیجه گرفت که بین خلاقیت و تفکر فلسفی دانش‌آموزان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و هرچه میزان خلاقیت دانش‌آموزان بیشتر باشد، توانایی آنان در تفکر فلسفی افزایش خواهد یافت. وظیفه نظام آموزشی است که در خصوص تفکر فلسفی برنامه‌ریزی کند و تک‌تک انسان‌ها را از جزئی‌نگری به کل‌نگری، از سطحی‌نگری به ژرف‌اندیشی و از کلیشه‌ای فکر کردن به انعطاف‌پذیری در تفکر سوق دهد (اوپینیانو و همکاران، ۲۰۲۲). به نظر نلر قبل از هر چیز مدیران و معلمان می‌توانند، دانش‌آموزان را به داشتن اندیشه‌های بکر تشویق کنند. بسیاری از جوانان به طور طبیعی مستعد پذیرش اندیشه‌های تازه هستند. نظام آموزشی باید تلاش کند نگرش‌های محافظه‌کارانه و قراردادی را در آنها اعتدال بخشد. اگر بخواهیم طرز تفکر فلسفی را در دانش‌آموزان پرورش دهیم، باید آنها را تشویق کنیم، آزادانه نظر خود را ابراز کنند تا با ذهنی بارور با مطالعات و یافته‌ها مواجه شوند و آموخته‌های خود را به گونه‌ای وسیع‌تر به کار گیرند (رمضایانی شیخی، ۱۴۰۰). فلسفه برای کودکان از برنامه‌های آموزشی است که این امکان

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

را فراهم می آورد تا کودکان و نوجوانان افکار پیچیده ی خود را شکل دهند. از این رهگذر، استدلال، تفکرات انتقادی و خلاقانه و نوع دوستی آنها نیز افزایش می یابد. فلسفه برای کودکان هدف های شناختی روشنی دارد؛ ذهن را وادار به عمل می کند، این کار را از طریق چالش ها، تفکر اصولی و تعامل ساختاری انجام می دهد. به علاوه این برنامه هدف اجتماعی نیز دارد و آن آموزش فرایند تصمیم گیری دمکراتیک است. این برنامه در پرورش مشارکت منظم و خودآگاهی کودکان سهمی قطعی دارد (هوریکوشی و کونو، ۲۰۲۰).

به اعتقاد دیمنه (ترجمه رفیعی مهرآبادی، ۱۳۹۸: ۲۱۴) مدارس امروز تنها بر روی مهارت های خواندن و نوشتن و حساب کردن تأکید می ورزند در حالی که این مهارت ها ذاتاً ارزش ندارند و از نظر تعلیم و تربیت تهی از فضیلت هستند و برای اصلاح و بهبود چنین وضعیتی خصیصه هایی همچون تعدل در برنامه، استقلال فکری، صورت بندی مسائل، پرورش حواس، علاقه به موضوع درسی، تعادل در تدریس و پرورش تفکر فلسفی و انتقادی را باید تقویت کرد. در تبیین این یافته و بر اساس پاسخ های داده شده می توان گفت از آنجا که برنامه ریزی و طرح مدون و قوی مبنی بر پرورش تفکر فلسفی در مدارس دوره ی متوسطه ی دوم شهرستان شیراز وجود ندارد و برخی از برنامه هایی که با هدف تربیت افراد متفکر پی ریزی می شود، متاسفانه فقط در جلسات و همایش ها به آن پرداخته می شود و اجراء، نظارت و ارزیابی این برنامه ها که می بایست در خانواده، مدارس و دانشگاه ها صورت گیرد، انجام نمی شود. در نتیجه، واضح است زمانی که برای پرورش تفکر فلسفی و تربیت افراد متفکر هیچگونه تلاش جدی در خانواده و مدارس کشور صورت نگیرد، دانش آموزان نیز دارای مهارت های تفکر فلسفی نباشند. بنابراین، دور از انتظار نیست که میزان تفکر فلسفی دانش آموزان دوره ی متوسطه ی دوم شهرستان شیراز، پایین تر از حد متوسط برآورد شده است. از جهت دیگر، در شرایط کنونی، که انسان با مسائل پیچیده مواجه است و هر لحظه نیازمند تصمیم گیری در شرایط بحرانی است نیاز به تفکر امری ضروری و حیاتی است، ولی مدارس امروز تنها بر روی مهارت های خواندن و نوشتن و حساب کردن تأکید می ورزند در حالی که این مهارت ها ذاتاً ارزش ندارند (دیمنه، ترجمه رفیعی مهرآبادی، ۱۳۹۲: ۲۱۴). با استناد به این نظر می توان گفت دانش آموزان دوره ی متوسطه ی دوم شهر شیراز از دوره ی ابتدایی که وارد مدرسه می شوند، بیشتر معلمان یک روند تدریس کتاب درسی و در پایان نیز گرفتن امتحان از دانش آموزان و دادن یک نمره که نمایان گر وضعیت دانش آموز در یک درس می باشد، را در پیش می گیرند. در این فرآیند نیز بیشتر دانش آموزان تنها با بسنده کردن به محتوای کتب درسی، بیشتر تلاششان را برای خواندن مطالب درسی در جهت کسب نمره ی بهتر انجام می دهند. در اینجا، فرصت کندوکاش، بحث گروهی، استدلال و استنباط و تجزیه و تحلیل مطالب در کلاس درس برای دانش آموز مهیا نمی شود، چون آنان تنها به فکر کسب نمره هستند تا اندیشیدن ژرف و عمیق. در نتیجه، دانش آموزانی که مسائل درسی را به طور سطحی ببینند و جنبه های مختلف مسائل درسی را بررسی نمایند، به جامعیت موضوعات اشراف نداشته و توانایی تعمق کمتری دارند. بنابراین، زمانی که دانش آموزان توانایی تجزیه و تحلیل و تعمق کمی در مسائل داشته باشد، توانایی تفکر انتقادی آنان نیز پایین می باشد. به این دلایل، میزان تفکر فلسفی دانش آموزان دوره ی متوسطه ی دوم شهر شیراز، پایین تر از حد متوسط بوده است. هر پژوهشی با محدودیت هایی روبرو می باشد که از این محدودیت ها می توان اشاره کرد به جنسیت دانش آموزان و پایه تحصیلی به سایر شهرها با احتیاط انجام شود و عدم دسترسی به پرسشنامه های ایرانی اشاره کرد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

منابع

- ۱- خسروی م. خسروی م. شیخی س. ۱۴۰۱. پرورش تفکر خلاق را از راه مهارت‌های گفتگو بر بنیاد فلسفه برای کودکان، <https://civilica.com/doc/۱۴۴۹۹۷۳>.
- ۲- رضایانی شیخی ن. ۱۴۰۰. رابطه تفکر خلاق و تفکر انتقادی با ذهنیت فلسفی دانش آموزان دوره ابتدایی شهرستان دلفان در سال تحصیلی ۹۹-۴۰۰، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور استان همدان.
- ۳- سرگزی س. ۱۴۰۰. بررسی تأثیر ذهن فلسفی بر میزان خلاقیت دانش آموزان ابتدایی آموزش و پرورش شهرستان زهک، هشتمین همایش ملی تازه های روانشناسی مثبت، بندرعباس.
- ۴- شاهسوند مارکده ع. حدودی ع. ۱۴۰۰. بررسی اثربخشی رویکرد تدریس مبتنی بر فلسفه برای کودکان بر رشد خلاقیت و سازگاری اجتماعی دانش آموزان پایه چهارم، اولین کنفرانس بین المللی علوم تربیتی، روانشناسی، علوم ورزشی و تربیت بدنی، ساری.
- ۵- غلامی ک. لکزایی آ. ۱۳۹۷. بررسی نقش آموزش تفکر فلسفی بر خلاقیت و کاهش آسیب‌های اجتماعی کودکان، کنفرانس ملی دستاوردهای نوین جهان در تعلیم و تربیت، روانشناسی، حقوق و مطالعات فرهنگی اجتماعی، تهران.
- ۶- مشهدگره ز. ۱۴۰۰. تأثیر آموزش مهارت‌های تاب‌آوری مبتنی بر معنویت اسلامی بر ذهنیت فلسفی و تفکر انتقادی در دانش آموزان دختر متوسطه دوره دوم شهر اراک، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور استان مرکزی.
- ۷-Horikoshi, Y. & Kono, T. (۲۰۲۰). Philosophical Practices in Japan from School to Business Consultancy. *Philosophical Practice and Counselling*. ۱۰(۱): ۵-۳۳.
- ۸-Işıklar, S. & Abalı Öztürk, Y. (۲۰۲۲). The Effect of Philosophy for Children (P4C) Curriculum on Critical Thinking through Philosophical Inquiry and Problem Solving Skills. *International Journal of Contemporary Educational Research*, ۹ (۱): ۱۳۰-۱۴۲.
- ۹-Lassing, C. (۲۰۲۰). A typology of student creativity: creative personal expression, boundary pushing and task achievement. *Thinking Skills and Creativity*. ۳۶: ۱۰۰۶۵۴.
- ۱۰-Masi, D. D. Santi, M. (۲۰۱۶). Learning democratic thinking: a curriculum to philosophy for children as citizens. *Journal of Curriculum Studies*. ۴۸(۱): ۱۳۶-۱۵۰.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۱۱-Pulgar, J. (۲۰۲۱). Classroom creativity and students' social networks: Theoretical and practical implications. *Thinking Skills and Creativity*. ۴۲: ۱۰۰۹۴۲.